

Trygga möten

En studiehandledning från Uppdraget mot övergrepp

I samverkan med:

Sensus studieförbund, Studieförbundet Bilda för kyrka och samhälle,
Studieförbundet Vuxenskolan och Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet

Författare: Peter Boman

Omslag: Magnus Frederiksen

Layuot: Kerstin Nordström

Illustrationer: Olle Landsell

Copyright: Svenska Scoutrådet, SMU:s riksorganisation och Förbundet Vi Unga

Tryck: Linderoths Tryckeri 2006

Innehåll

Inledning.....	8
Avsnitt 1	8
Studietimme 1 Intresseväckare	9
Det händer inte hos oss.....	9
Ett svep genom rubrikerna... ..	9
Det gick överstyr... ..	10
Studietimme 2 Definition av övergrepp.....	11
Prata samma språk.....	11
Förslag på övningar och diskussionsfrågor till avsnittet.....	11
Förslag på fall att diskutera:.....	11
Studietimme 3 Studieplanering	13
Studiecirkeln.....	13
Arbetsblad 1	14
Arbetsblad 2.....	15
Arbetsblad 3.....	16
Arbetsblad 3 forts.....	17
Avsnitt 2	18
Studietimme 4 Förebyggande arbete.....	19
Diskutera... ..	19
Förslag på fall att diskutera:.....	19
Att tänka efter före... ..	20
Förslag på fall att diskutera:.....	20
Studietimme 5 Att samtala med barn.....	22
Studietimme 6 Anmäla eller inte anmäla.....	24
Trygga kortet (text): (Används av Scouterna och SMU).....	26
Avsnitt 3	28
Studietimme 7 Behöver vi en handlingsplan?.....	29
Förslag på fall att diskutera:.....	29
Studietimme 8	31
Jobba med handlingsplanerna	31
Studietimme 9 Min förenings handlingsplan	32
Riskanalys.....	32

Inledning

Varje dag deltar flera tusen barn och ungdomar i olika föreningsaktiviteter. Alla dessa barn och deras föräldrar måste kunna lita på att verksamheten är trygg att delta i.

Genom ett samarbete mellan Svenska Scoutrådet, SMU och Förbundet Vi Unga genomförs Uppdraget mot Övergrepp, ett treårigt projekt som syftar till att skapa denna trygga miljö för barn, ungdomar och ledare. Projektet genomförs i samarbete med studieförbunden – Bilda, Sensus, NBV och Studieförbundet Vuxenskolan (SV).

Visionen i projektet är:

- Ungdomsverksamhet där fysiska/psykiska övergrepp inte förekommer.
- Ungdomsrörelser med modiga ledare som reagerar och agerar mot alla former av övergrepp mot och mellan barn och ungdomar.

Projektets studiematerial Trygga möten är utformat för att utbilda och informera ledare och funktionärer inom ideell föreningsverksamhet. Utbildningen kommer att kunna genomföras lokalt i din förening. Den riktar sig även till arrangörer och funktionärer vid olika typer av arrangemang och lägerverksamhet.

Om studiecirkel

När en grupp människor vill söka kunskap, färdighet, och utveckla sig tillsammans utifrån sina egna behov och intressen – då är studiecirkeln en bra form. Studiecirkelarbetet tar till vara varje deltagare som han/hon är, med erfarenheter och tankar. Det är när olika perspektiv, erfarenheter, tankar och idéer bryts emot varandra, som det ömsesidiga lärandet tar fart. Studiecirkeln leds av en ledare i gruppen. Deltagarna planerar, genomför och utvärderar cirkeln själva. Det är själva poängen! Dialogen är en av de pedagogiska nycklarna. Deltagandet är fritt och frivilligt.

En studietimme omfattar 45 minuter, och nio studietimmar är minimum för en cirkel. Cirkeln består av minst tre deltagare inklusive ledare. Ta kontakt med någon av studieförbundens avdelningar innan ni startar er studiecirkel. Adresser till studieförbundens hemsidor finns nedan. På hemsidorna hittar ni adresser till studieförbundens lokala avdelningar.

Genom studieförbunden kan ni få hjälp med material, utbildning till studiecirkelledare m.m.

Om materialet

Studiematerialet är uppdelat i tre avsnitt med olika teman. Varje avsnitt består av tre studietimmar, med ämnen baserade på temat.

Till varje avsnitt finns det faktatext att läsa i grundmaterialet ”Trygga möten”. Till varje studieträff finns förslag på övningar och samtalsfrågor, dessutom finns det lästips som kan fördjupa samtalet.

Som diskussionsunderlag finns det ett antal fallbeskrivningar baserade på situationer som skulle kunna inträffa i verksamheten.

Naturligtvis finns det möjlighet att studera grundmaterialet på annat sätt eller i annan ordning. Upplägget i de tre avsnitten är att betrakta som ett förslag till hur ni kan arbeta med materialet. I materialet använder vi konsekvent begreppet förening vilket inkluderar klubb, kår och förening.

Om fallbeskrivningar

Här är några tips för hur ni arbetar med fallbeskrivningarna i studiehandledningen.

- Varje grupp tolkar och väljer själv hur man vill förstå fallet.
- Försök att nyansera och problematisera situationen som beskrivs i fallbeskrivningen.
- Försök att hitta lösningar till fallet.
- Redovisa och samtal med de andra grupperna om era lösningar, finns det förslag på andra lösningar?

Avsnitt 1: Att förstå grunderna

Första avsnittet avser att skapa intresse och förståelse samt att skapa en gemensam begreppsvärld inom ämnet. Tid ges till gruppen att definiera hur man vill lägga upp sina studier. Ytterligare ett moment i första avsnittet är att fördjupa sig i begreppet ”övergrepp”.

Avsnittet består av:

- 45 min Intresseväckande.
- 45 min Definition av övergrepp.
- 45 min Studieplanering.

Avsnitt 2: Är du förberedd? I trygg miljö... Vad händer om...

Andra avsnittet består av att jobba med grundmaterialet för att göra sig bekant med detta.

Att belysa problemområdet ur ledarens perspektiv, i mötet mellan ledare och barn, samt att använda ett konkret verktyg i form av ett minneskort, Trygga kortet. (Kortet används i Scouterna och SMU.)

Att genom grundmaterialet ge tips och vägledning till hur verksamheten kan ordnas för att förebygga övergrepp.

Avsnittet består av:

- 45 min Förebyggande arbete.
- 45 min Att samtala med barn.
- 45 min Att anmäla eller inte anmäla.

Avsnitt 3: Är vi förberedda? Att tänka på allt...i förväg...

Tredje avsnittet ägnas åt att formulera en handlingsplan med den egna föreningen som utgångspunkt. Handlingsplanen kan bli en förlaga och ett förslag till den egna föreningen att anta. Som ett inslag i denna avsnitt föreslår vi att man ges tid till att fundera över hur/om man vill fortsätta sin studiecirkel med ytterligare träffar.

Avsnittet består av:

- 45 min Behöver vi en handlingsplan.
- 45 min Jobba med handlingsplanerna i grundmaterialet.
- 45 min Min förenings handlingsplan.

Att förbereda inför första träffen

När ni har bestämt er för att genomföra en studiecirkel kontaktar ni ert studieförbund. Genom studieförbunden kan ni beställa det material som behövs för att genomföra studiecirkeln. Härifrån får ni också det som behövs för att ni ska kunna genomföra en studiecirkel, uppgifter om hur en studiecirkel fungerar t.ex. Genom studieförbundens lokalavdelningar får ni ytterligare hjälp med att komma igång med er studiecirkel.

Du som är ledare för studiecirkeln bör läsa igenom materialet innan första träffen. Då kan du lättare göra en kort presentation av materialet för deltagarna.

I studiehandledningen finns förslag till nio möten. Dessa möten är upplagda så att man först hämtar in fakta från grundmaterialet. Därefter kan man med hjälp av diskussionsfrågor och förslag till övningar, bearbeta innehållet. Ibland finns det även förslag till vidare läsning för att fördjupa diskussionerna

Vi kommer att jobba med fallbeskrivningar, en del hämtade ur verkligheten, en del sådana som inte inträffat men, faktiskt skulle kunna hända i en förening. Utifrån fallen skapar ni en gemensam grundsyn som ni sedan kan använda som plattform för vidare diskussioner.

Materialet "Trygga möten"

Allt material finns att beställa från studieförbunden eller via respektive organisation. Det går även att ladda ner från organisationernas hemsidor.

Grundmaterialet, Trygga möten, är ett faktabäfte. Detta är det huvudsakliga studiematerialet som ni läser ur: Einarsson.U, Kindstedt.K, Wiktorsson.M.B, Trygga möten - att förebygga och hantera övergrepp. Svenska Scoutrådet.2005.

Trygga kortet, en folder för bröstfickan. En snabb vägledning till ledare och funktionärer hur man bör agera i situationer som rör övergrepp. (Används i Scouterna och SMU.)

Studiehandledning. Förslag på upplägg för de studietimmar som ingår i varje avsnitt. Dessa kan till exempel innehålla läsanvisningar till grundmaterialet, fallen eller annan text. Dessutom finns diskussionsunderlag och förslag på metoder för att bearbeta studiematerialet.

Övriga lästips:

"Faktablad barnmisshandel och sexuella övergrepp" Ett faktablad om barnmisshandel och sexuella övergrepp utgivet av BRIS.

http://www.bris.se/upload/advice/physical_abuse/faktablad.pdf

"En hjälp för dig som anar..." Behandlar frågor som: Vilken grad av misstanke krävs för att göra anmälan? Hur ska man veta att man tolkat signalerna rätt? Och om man ska anmäla, hur gör man? Hur är det med sekretesslagen? Kan man vara anonym? Broschyren laddas ner från Bris webbsida:

<http://www.bris.se/upload/library/material/BRIS%200155%20Folder%20A5.pdf>

"Samtala med barn och unga" Handlar om hur man samtalar och lyssnar in barns tankar, viljor, åsikter, tankar och ger praktiska tips på vad man bör tänka på innan man samtalar med barn. Foldern finns på barnombudsmannens webbsida.

http://www.bo.se//Files/publikationer,%20pdf/Samtala_med_barn2004.pdf

"Beredskapsplan för skolan", Dyregrov, A., Rädda Barnen, ISBN: 91-88726-14-2

Finns att beställa på Rädda barnens bokhandel på Internet.

www.rb.se

"Beredd på det ofattbara", Skolverket 2000.

Finns att beställa eller ladda ner på skolverkets hemsida.

www.skolverket.se

Artiklarna i arbetsblad 1-3 är hämtade ur:

Aftonbladet, Göteborgstidningen, Dagens Nyheter, Sveriges Radio, SVT, Svenska Dagbladet, Norrländska Socialdemokraten, Tidningarnas Telegrambyrå.

Projektet Uppdraget mot övergrepp
Carin Grundberg-Sandell, projektledare

Projektgruppen
Peter Boman, författare

Adresser

Svenska Scoutrådet
Box 12 280
102 27 Stockholm
Tel: 08 - 672 66 00
info@scout.se
www.scout.se

Förbundet Vi Unga
Box 1109
111 81 Stockholm
Tel: 08 - 587 686 71
Fax: 08 - 587 686 01
info@viunga.se
www.viunga.se

SMU Riks
Tegnérgatan 8
Box 6302
113 81 Stockholm
Tel: 08-545 915 30
info@smu.se
www.smu.se

Sensus studieförbund
Folkbildningsgården
Älvsjö gårdsväg 3
125 30 Älvsjö
Tel: 08-727 17 50
info@sensus.se
www.sensus.se

Studieförbundet Bilda för kyrka och samhälle
Älvsjö Gårdsväg 3
125 30 Älvsjö
Tel: 08- 727 17 10
Fax: 08-727 17 28
info@bilda.nu
www.bilda.nu

Studieförbundet Vuxenskolan
Kungsgatan 57A
Box 1109
111 81 Stockholm
Tel: 08-587 686 00
Fax: 08-587 686 01
info@sv.se

Nykterhetsrörelsens Bildningsverksamhet, NBV
Gammelgårdsvägen 38
Box 12825
112 97 Stockholm
Tel: 08-672 61 00
info@nbv.se
www.nbv.se

Avsnitt 1: Barn och övergrepp - grunder

Inledning

Alla barn och föräldrar måste kunna lita på att verksamheten i föreningen är trygg och säker. Som ledare inom ideell ungdomsverksamhet har vi en unik roll. Vi träffar barn och ungdomar regelbundet och lär ofta känna barnen ganska väl. Vi bygger upp relationer som grundas på tillit och förtroende. Ledare ser ofta beteendeförändringar hos barn och vi finns också tillgängliga för barn som vill dela förtroenden.

I lagstiftningen, Föräldrabalken 6:1 står det ”barn har rätt till omvårdnad, trygghet och god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.”

Anmälningarna till polis och socialtjänst har ökat under 1990-talet trots att undersökningar visar att den faktiska misshandeln är oförändrad. Detta tyder på att vuxna blivit bättre på att upptäcka och ta ansvar för barnens säkerhet.

Det första avsnittet handlar om att förstå grunderna. Vad är övergrepp? Kan detta hända i min förening?

Ni kommer också att få möjlighet att tillsammans planera för hur ni skall studera de tre studieavsnitten som kursen innehåller. Samt för en eventuell fortsättning av studiecirkeln och fördjupning i ämnet.

Organisationerna Scouterna, SMU och Vi Unga har ett mål med utbildningen. Vilket mål har du och din förening?

Syftet med avsnitt 1

Att skapa en förståelse för ämnet samt att skapa gemensam begreppsvärld för samtal i föreningen.

Mål med avsnitt 1

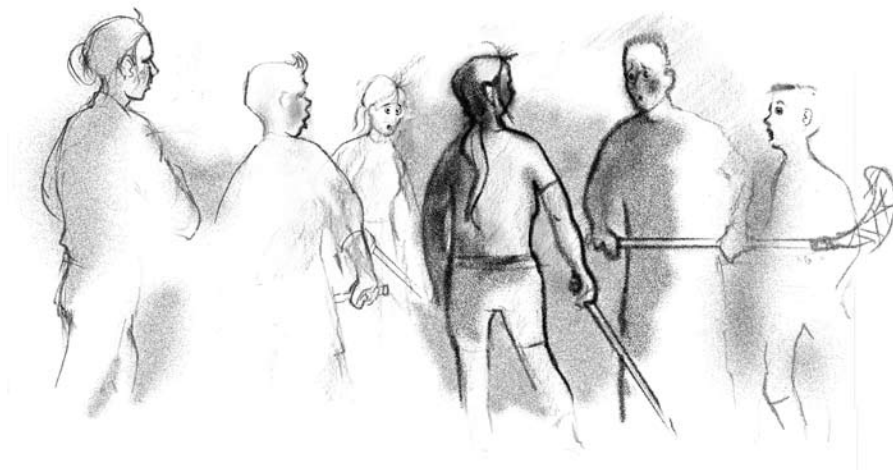
Deltagaren skall få förståelse för ämnet.

Deltagaren skall skapa en egen bild av målet för utbildningen.

Deltagaren skall kunna påverka upplägget av utbildningen inom ramarna för studiecirkeln.

Rekommenderad tidsåtgång

Tre studietimmar (3 x 45 min) Barn och övergrepp – grunder

Studietimme 1 Intresseväckare

Övergriper mot eller mellan barn och ungdomar sker på en skala som sträcker sig från det ofattbara, till händelser som kan förklaras med dåligt ledarskap eller rent oförstånd.

Läs sidan 5 i Grundmaterialet.

Läs sidan 4 i "En hjälp till dig som anar" (broschyr från Bris) vad menas med kännedom?

Läs sidan 11 i "En hjälp till dig som anar", rubrikerna "Om att våga berätta", och "Våga lyssna".

Det händer inte hos oss...

(Arbetsblad 1, sid 14).

Förslag till diskussionsfrågor:

Låter detta troligt, eller är rubrikerna överdrivna?

Om statistiken i urklippen stämmer, vad skulle detta innebära i din förening?

Svårt att upptäcka barn som far illa

Barn och ungdomar som lever i missbruks- och våldsmiljöer skäms ofta över hur de har det hemma och döljer därför sina hemvillkor för omgivningen.

Socialen utreder vart femte barn

Socialtjänsten ingriper mot vart tionde Stockholmsbarn. Oftast slutar det med placering på fosterhem eller på institution. En social utredning görs om nära vart femte barn. De höga talen överraskar forskarna bakom den första undersökning som följt barnen genom hela uppväxten.

Många barn utsatta för våld i hemmet

Var femte sjätteklassare i Varberg har på något sätt utsatts för våld i hemmet. Det visar en enkätundersökning som Rädda Barnen har gjort bland drygt 700 barn.

Många barn mejlar till BRIS

SKÅNE. Förra året fick BRIS 7600 mejl från barn och ungdomar som mätte dåligt. När "Bris Mejlen" kom igång för fyra år sen skulle det vara som ett komplement till telefonjouren.

"Chockerande många vill se hur barn våldförs."

Stoppfilter avslöjar tiotusentals försök att nå barnporrsajter

Varje dygn gör svenskar 20 000-30 000 försök att komma in på barnporrsidor på Internet. Det stoppas av det filter som flera organisationer i samarbete installerade i april i år. Och tack vare filtret har polisen för första gången kunnat se hur många försöken är.

Ett svep genom rubrikerna...

(Arbetsblad 2, sid 15)

Värderingsövning:

Rangordna artiklarna och diskutera runt detta.

Förslag på rangordning:

- Hur allvarlig är skadan?
- Hur troligt är det att det händer i min förening?
- Annan utgångspunkt för rangordning.

Ledare anmäld för att ha tafsat på tonårsflickor
Osteraund
 En manlig ungdomsledare i lanet är polisanmäld för att vid olika tillfällen ha tafsat på ett stort antal flickor.

25-åring misstänkt för sexbr
ALINGSÅS: En anmälan om sexuellt mot en 14-årig flick i Alingsås väg att klaras upp. En misstänkt erkänt att han haft ett förhåll men hävdar att det

Dömd för ofredande
ÅBRUARI

Mamma dömd till skyddstillsyn för misshandel
GÄVLE
 Efter en lång och trasslig rättegång dömdes igår en 44-årig mamma i Gävle för bland annat grov misshandel av sina barn.

Tjej döms för att hon hade sex med pojkvän
ÅBRUARI
 En ung tjej döms för sexuellt utnyttjande av under-årig. Den hon haft sex med är hennes pojkvän som numera är far till hennes barn.

13-åringar skulle "nollas"
LULEÅ. De 13-åriga flickorna fick äta bananer som pojkarna höll mellan benen.

Tolvåringar kallas hora
LERUM: I sort sett varannan tolvårig flicka har blivit kallad hora. Det visar den studie som gjorts bland 400 tjejer i Lerum, Härryda och Skara och som ska leda till att stötta ungdomars självkänsla.

Mobbarnas nya terrorvapen
Smygbilder tagna i omklädningsrum och provhytter läggs ut på nätet.

Mobbning på scoutläger polisanmält
2005: Ungdomar på det stora scoutlägret i Lysestrand utanför Lysekil i somras ska ha fått klä av sig och blivit insmetade med olja.

Elever stoppar upp linjaler i underlivet på varandra
GRÄSTORP: Vid en högstadieskola i Grästorp utsätter elever varandra för sexuella övergrepp. Övergripet kallas dämning och innebär slag över analöppningen.

Ungdomsledare onanerade framför 14-åringar

Dessutom finns misstankar om att knallskott stals och lades ut nära där scouter låg och sov. KFUK-KFUM:s scoutförbunds förbundssekreterare Torbjörn Reinheld bekräftar att grov mobbing förkom på scoutlägret Skogsgröj 05, uppper Bohusläningen. Förbundet har polisanmält händelserna. På lägret deltog drygt 3500 scouter från ett 20-tal länder.

Det gick överstyr...

(Arbetsblad 3, sid 16)

Diskutera artikeln:

Förslag till diskussionsfrågor i anslutning till artikeln:

- Låter detta troligt eller är det överdrivet av journalisten?
- I ungdomsföreningar med olika åldersindelningar, är det vanligt med olika invigningar och ritualer i samband med att man byter nivå. Hur ser detta ut hos oss?
- Vilket ansvar har styrelsen i det som har hänt enligt tidningsartikeln?

Studietimme 2 Definition av övergrepp

Prata samma språk...

I grundmaterialet delas övergrepp mot barn in i följande grupper:

- Fysiska övergrepp/skada
- Vanvård/försummelse
- Känsломässiga övergrepp/psykiska övergrepp
- Sexuella övergrepp

Om du som ledare misstänker att ett barn blivit utsatt för någon form av övergrepp så är dessa definitioner av övergrepp och skada endast en orientering för att få en översikt. **Du ska inte själv avgöra vad övergreppet ska definieras som,** det avgör socialtjänsten eller polis och åklagare om åtal väcks.

Läs sidorna 6-7 i Grundmaterialet.

Förslag på övningar och diskussionsfrågor till avsnittet

- Konstruera gruppvis situationer eller fallbeskrivningar som skulle kunna passa in på de olika definitionerna av övergrepp.
- Med utgångspunkt i de olika rubrikerna och artiklarna från studietimme 1, diskutera i grupper utifrån frågan: Hur definierar vi detta och skulle detta kunna hända hos oss? Berätta för varandra vad ni kom fram till.
- Studera gruppvis några fallbeskrivningar (se förslag nedan).
Dela in ett blädderblocksblad i de fyra definitionerna och placera in de olika fallbeskrivningarna i tabellen. Kan samma fall hamna under flera kategorier?

Förslag på fall att diskutera:

1. Läger utomlands

Föreningen har ett utbyte i England och efter lägret är det familjevistelse. Det är en stor förening som är värd och den har fixat så att alla ledare och ungdomar får var sin familj att bo hos. Vid en gemensam samling en kväll anförtror sig Lisa 13 år för en ledare och berättar att pappan i familjen hon bor i "tafsat" på henne, hon tycker det är obehagligt och är lite rädd inför kvällen. Dessutom bjöd familjen (pappan) henne på alkohol och det var svårt att stå emot.

2. Sommarläger

Sommarlägret börjar dra sig mot sitt slut, alla har haft det jättebra men tycker ändå att det skall bli skönt att åka hem, särskilt de yngre som är på sitt första läger. Nästan alla föräldrar har hälsat på vilket var kul och många uttryckte också sitt tack till ledarna som ställer upp och fixar läger på sin fritid. Nästan alla visade sin tacksamhet, ett undantag var Johans föräldrar som inte var på besök så länge men som hann "klaga" en hel del, både på maten och på sin son. Det var nästan lite genant när pappan nästan skällde på Johan för att han inte hade ordning på sina saker, ledaren som var intill gick in och försvarade Johan och försökte förklara att det inte är så lätt att hålla ordning i ett trångt tält. Fast mest konstigt var att Johan anmälde sig och ville gå och bada strax innan föräldrarna kom, han verkade inte längta efter dem. Och nu när det snart är hemresa verkar han deppig och på dåligt humör. Ledarna hade talat om Johan vid "nattfikat" och undrat hur han egentligen har det, han ser ofta ganska "sliten" ut när han kommer till dom vanliga mötena, kläderna är ofta sjaskiga och kostiga blåmärken har han också ibland – han säger ofta att han åkt omkull med cykeln och så dröjer han sig alltid kvar efter mötena även när det blir sent

- Vad ska/kan ledarna göra?
- Hur troligt är det att detta händer i verkligheten? Hur förebygger man?

7. Segling

Seglingen börjar dra sig mot sitt slut, alla ungdomar (ca 12 -15) år har haft det jättebra men tycker ändå att det skall bli skönt att åka hem, särskilt de som är på sin första segling. Emil är en kille som inte gjort så mycket väsen av sig under veckan men ställt upp på allt och varit en bra kompis, fast tystlåten. Ibland när ni ledare "tagit i lite grand" och busat har han verkat nästan "stryk rädd" och definitivt inte gillat kroppskontakt. I början av veckan hade han faktiskt lite konstiga blåmärken på överarmarna men de är nästan borta nu. När någon i gänget frågade hur han fått dem sa han att ha hade väldigt lätt för att få blåmärken och fått dem när han trillat av cykeln. Konstigt att han inte har fått några nya märken under veckan? Dessutom verkar han vara en av dem som nästan inte haft någon kontakt med föräldrarna under seglingen. Inte verkar han tycka det är särskilt kul att åka hem heller. Hur har han det egentligen?

- Vad gör man som ledare?
- Hur troligt är det att detta händer i verkligheten?

13. Spindelnätet

Du är på seniorscout- eller tonårsläger och går förbi ett gäng killar som håller på att härja med varandra. I ett "spindelnät" som sitter mellan två träd håller de på att binda fast/snärja in en kille. Det är inget som de döljer utan fortsätter fast du kollar. Du får en känsla av att det inte är riktigt schyst, killen som blir utsatt verkar inte vara av den tuffare sorten och samtidigt som han inte protesterar. Några andra ledare syns inte till.

- Vad gör du?
- Hur troligt är det att detta händer i verkligheten?
- Hur förebygger man?

Studietimme 3 Studieplanering

Nu har ni nått sista delen i avsnitt 1 och det är dags att fundera på hur ni lägger upp fortsättningen för de övriga två avsnitten.

Läs inledningen till studiehandledningen.

Vilka regler gäller för studiecirkel?

Studiecirkeln...

Vad är målet med utbildningen, vad är mitt mål med utbildningen?

Visionen i projektet Uppdraget mot övergrepp är:

- Ungdomsverksamhet där fysiska/psykiska övergrepp inte förekommer.
- Ungdomsrörelser med modiga ledare som reagerar och agerar mot alla former av övergrepp mot och mellan barn och ungdomar.

Vi tror att om du följer det upplägg vi föreslagit i studiehandledningen, kommer du att:

- Känna att du kan bistå med ett viktigt bidrag i din roll i föreningen, i att skydda barn, ungdomar och dig själv.
- Vara medveten om vad som förväntas av dig som ledare.
- Känna en större trygghet i att agera vid misstanke om övergrepp.

Hur organiserar vi detta så att det passar oss?

Vad förväntas av mig som studiecirkelledare?

Vad förväntas av mig som studiecirkeldeltagare?

Hur mycket tid krävs det av mig för att genomföra utbildningen?

Vad kan jag göra för att det skall bli så givande som möjligt för mig själv och andra?

Hur mycket tid kan jag lägga mellan träffarna för att läsa och reflektera?

Hur gör vi för att alla skall känna sig delaktiga och få komma till tals?

Hur gör vi med: Fika, mobiltelefoner, raster, avstädning av lokaler, närvarolista, m m.

Har alla tillgång till Internet?

Att förbereda inför studietimme 4

Besök webbsidor från Bris, Barn- och ungdomspsykiatri (BUP), eller motsvarande organisationer som jobbar mot övergrepp. Många av dessa har diskussionsforum eller sammanställningar på vad barn fun-
derar över. Läs vad olika barn skriver till dessa. Försök att läsa inläggen ur skrivarens perspektiv.

Bakom varje inlägg finns en verklig människa. Stanna upp en stund och reflektera över: Hur känner sig den som står bakom inlägget? Hur ser det barnets tillvaro ut?

www.bris.se

www.bup.nu

Arbetsblad 1

Svårt att upptäcka barn som far illa

Barn och ungdomar som lever i missbruks- och våldsmiljöer skäms ofta över hur de har det hemma och döljer därför sina hemvillkor för omgivningen.

Socialen utreder vart femte barn

Socialtjänsten ingriper mot vart tionde Stockholmsbarn. Oftast slutar det med placering på fosterhem eller på institution. En social utredning görs om nära vart femte barn. De höga talen överraskar forskarna bakom den första undersökning som följt barnen genom hela uppväxten.

Många barn utsatta för våld i hemmet

Var femte sjätteklassare i Varberg har på något sätt utsatts för våld i hemmet. Det visar en enkätundersökning som Rädda Barnen har gjort bland drygt 700 barn.

Många barn mejlar till BRIS

SKÅNE. Förra året fick BRIS 7600 mejl från barn och ungdomar som mådde dåligt. När "Bris Mejlen" kom igång för fyra år sen skulle det vara som ett komplement till telefonjouren.

"Chockerande många vill se hur barn våldförs."

Stoppfilter avslöjar tiotusentals försök att nå barnporrsajter

Varje dygn gör svenskar 20 000-30 000 försök att komma in på barnporrsidor på Internet.

Det stoppas av det filter som flera organisationer i samarbete installerade i april i år.

Och tack vare filtret har polisen för första gången kunnat se hur många försöken är.

Arbetsblad 2

Ledare anmäld för att ha tafsats på tonårsflickor

Östersund
En manlig ungdomsledare i länet är polisanmäld för att vid olika tillfällen ha tafsats på ett stort antal flickor.

Mamma dömd till skyddstillsyn för misshandel

GÄVLE

Efter en lång och trasslig rättegång dömdes igår en 44-årig mamma i Gävle för bland annat grov misshandel av skyddstillsyn.

13-åringar skulle "nollas"

Luleå. De 13-åriga flickorna fick äta bananer som pojkarna höll mellan benen.

Mobbarnas nya terrorvapen

Mobbarna har fått ett nytt terrorvapen - kameramobilerna. Smygbilder tagna i omklädningsrum och provhytter läggs ut på nätet.

Ungdomsledare onanerade framför 14-åringar

25-åring misstänkt för sexbr

ALINGSÅS: En anmälan om sexuellt mot en 14-årig flick i Alingsås väntar att klaras upp. En misstänkt erkänt att han haft ett förhåll men hävdar att det

Dömd för ofredande

En 25-åring döms för ofredande mot en 14-årig flicka i Alingsås. Han ska sitta i fängelse i sex månader.

Dömd för ofredande

En 25-åring döms för ofredande mot en 14-årig flicka i Alingsås. Han ska sitta i fängelse i sex månader.

Tjej döms för att hon hade sex med pojkvän

En ung tjej döms för sexuell utnyttjande av underårig. Den hon haft sex med är hennes pojkvän som numera är far till hennes barn.

En ung tjej döms för sexuell utnyttjande av underårig. Den hon haft sex med är hennes pojkvän som numera är far till hennes barn.

I olvåringar kallas hora

LERUM: I sort sett varannan tolvårig flicka har blivit kallad hora. Det visar den studie som gjorts bland 400 tjejer i Lerum, Härryda och Skara och som ska leda till att stötta ungdomsmars självkänsla.

Mobbning på scoutläger polisanmält

2005: Ungdomar på det stora scoutlägret i Lysestrand utanför Lysekil i somras ska ha fått klä av sig och blivit insmetade med olja.

Dessutom finns misstankar om att knallskott stals och lades ut nära där scouterna låg och sov. KFUK-KFUM:s scoutförbunds förbundssekreterare Torbjörn Reinhold bekräftar att grov mobbing förkom på scoutlägret Skogsröj 05, uppger Bohusläningen. Förbundet har polisanmält händelserna. På lägret deltog drygt 3500 scouter från ett 20-tal länder.

Elever stoppar upp linjaler i underlivet på varandra

GRÄSTORP: Åtta elever i en högstadieskola i Grästorp utsätter elever för sexuella övergrepp i skolan. Övergreppen sker på ett sätt som är ovanligt för elever på den skolan.

Arbetsblad 3

Ur Aftonbladet

Torsdag 4 augusti 2005

Ledare hotade bränna barnen

11-åringar förnedrade på judoläget

Judoföreningens barnläger slutade med tortyr, förnedring och hot.

Mitt i natten besköts barnen med paintballgevär och bakbands flera timmar i sanden. -Ledarna tände eldar kring de nedgrävda barnen och hotade med att de skulle brinna upp, säger en förälder.

Nu inleder polisen en förundersökning.

Avslutningen på judoföreningen IK Södras "Dödskallegär" för barn mellan 11 och 14 år spårade ur fullständigt.

Deltagarna vittnar om upprepade övergrepp under en så kallad spökrunda, som genomfördes sista natten på lägret.

Det var kolsvart ute vid lägerplatsen i närheten av Skogås utanför Stockholm när barnen tvingades ut för att tävla mot varandra i tre olika grupper.

Fick blåmärken

En av ledarna i IK Södra - Sveriges största judoförening - hade med sig ett paintballgevär och började skjuta mot barnen.

- Många av barnen träffades över hela kroppen och fick blåmärken. De hade inga skydd och de hade kunnat skadats svårt, säger en förälder till Aftonbladet.

Satt och grät

I en annan del av tävlingen grävdes tre barn ner i sanden med händerna bakom ryggen så att de inte kunde röra sig.

Sedan tände ledarna eldar kring barnen.

- De fick sitta där i två timmar. De grät och var helt förtvivlade. Samtidigt fick de andra barnen höra att de skulle skynda sig, annars skulle deras kompisar brinna upp, säger föräldern.

Barn hetsades även att dricka vatten med en fästing i och att röka vattenpipa.

-De ville ge barnen skuldskänslor, säger en förälder.

Förbjöds ringa hem

Deltagarna förbjöds att ha med sig mobiltelefoner på lägret eller ha kontakt med sina föräldrar.

De chockade och ledsna barnen hade ingen möjlighet att ringa hem och berätta om sina upplevelser.

IK Södra har nu blivit polisanmäld av flera föräldrar och många rasar mot dess metoder.

- Jag är så fruktansvärt upprörd. Läget har bedrivits på ett sätt som borde innebära att de aldrig någonsin får ta hand om barn igen, säger en förälder.

Nicklas Mattsson, styrelseordförande i IK Södra, kallar spökrundan för en riktig katastrof.

- Det får inte spåra ur som det gjorde här. Då brister man ju i vuxenansvar. Vi kan inte svika barnen som föreningen har hand om, säger han till TT.

Förundersökning

Polisen i Handen hade på torsdagen fått två anmälningar om lägret och beslutat att inleda förundersökning, uppger TT.

- Det är rubriceringarna misshandel, ofredande och olaga hot, säger utredningsledaren Hans Andersson.

Nu ska polisen förhöra barn som varit med på lägret. Innan deras vittnesmål tagits upp, av specialutbildade poliser, finns ingen misstänkt och inga planer på att gripa någon. Ingen inom föreningen är heller ännu kallad till förhör.

- Vem som har gjort vad har vi inte klart för oss ännu. Men att något gått snett på lägret är väl förhållandevis uppenbart, säger Hans Andersson.

Johan Edgar

Publicerad: 2005-08-04

<http://www.aftonbladet.se/vss/nyheter/story/0,2789,680735,00.html>

Arbetsblad 3 forts

Torsdag 4 augusti 2005

Medlemmar avgör judostyrelsens öde

Det årliga judoläget spårade ur totalt Nu avgör medlemmarna styrelsens öde.

Nattrundan på Döskalleläget förra veckan blev inte vad barnen hade hoppats på. Föräldrar uppger att barnen lämnade läget med blåmärken efter att beskjutits med paintballgevär och blivit nedgrävda i gropar.

Judoföreningen IK Södra skakas av den interna skandalen och kallade i dag till ett extra styrelsemöte. Föreningens representanter vill i dag tona ner händelserna som de hävdar är "överdrivna".

- Paintball-gevär har förekommit, men det har absolut inte skjutits på några ungar. Det var nog en olyckshändelse, men det räcker ju i sig, säger föreningens kassör, Lasse Andersson, till aftonbladet.se.
- Sen har de inte varit nedgrävda till halsen, men det har varit i gropar och haft sand runt omkring sig.

Medlemmarna kan avsätta styrelsen

I dag beslutades att medlemmarna kan avsätta styrelsen den 18 augusti. Föreningen arrangerar då ett medlemsmöte då styrelsen ska redogöra sin version av vad som hände under läget. De 600-700 medlemmarna ska sedan avgöra om styrelsen ska sitta kvar eller inte.

Om de inte tycker att vi är de rätta personerna ställer vi våra platser till förfogande.

Tycker du att ni är de rätta personerna?

- Jag hoppas det, säger kassören Lasse Andersson.

Avsnitt 2

Är du förberedd? I trygg miljö... Vad händer om...?

Inledning

Enligt svensk lag finns det anmälningsskyldighet vid misstanke om missförhållanden. Skyldigheten gäller för myndigheter och yrkesverksamma i verksamheter som rör barn och ungdom. Enligt socialtjänstlagen 14 kap 1§ (2001:453) framgår att ”var och en som får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd bör anmäla detta till nämnden”. I många föreningar finns en policy att misstankar om fysiska övergrepp, vanvård, psykiska och/eller sexuella övergrepp mot barn alltid skall anmälas.

Enligt en kunskapsöversikt från socialstyrelsen (år 2000) görs i Sverige varje år mellan en och två polis-anmälningar per 1000 barn under 15 år om misstänkta sexuella övergrepp. Enligt svenska studier har ungefär 7 till 8 procent av kvinnorna och 1 till 3 procent av männen någon gång under uppväxten blivit utsatta för sexuella övergrepp. I samma rapport sägs att en tredjedel av övergreppen sker mellan ungdomar.

Att tro att vi i vår verksamhet inte skulle träffa på någon av dessa utsatta ungdomar vore naivt.

Barn behöver möta vuxna och ledare som är tydliga med vad som är okey eller inte.

Vi behöver trygga och säkra miljöer för verksamheten och vi behöver ledare som är modiga nog att ta ansvar.

Syfte med avsnitt 2

Att belysa problemområdet ur ledarens perspektiv, i mötet mellan ledare och barn. Samt ge ett konkret verktyg i form av ett minneskort, Trygga kortet. (Används i Scouterna och SMU.)

Att genom grundmaterialet ge tips och vägledning till hur verksamheten kan ordnas för att förebygga övergrepp

Mål med avsnitt 2

Varje deltagare som gått utbildningen skall veta sina skyldigheter som ledare.

Kunskap om hur man upptäcker tecken på övergrepp.

Kunskap om hur man lyssnar på och samtalar med barn.

Kunskap om hur man går vidare vid olika typer av händelser.

Kunskap om hur man kan förebygga övergrepp.

Rekommenderad tidsåtgång

3 x45 minuter

Studietimme 4 Förebyggande arbete

Den här träffen handlar om hur du och din förening kan jobba förebyggande mot övergrepp.

Detta betyder att vi måste arbeta på ett genomtänkt sätt för att oönskade situationer inte skall inträffa.

Visionen i projektet Uppdraget mot övergrepp är:

- Ungdomsverksamhet där fysiska/psykiska övergrepp inte förekommer.
- Ungdomsrörelser med modiga ledare som reagerar och agerar mot alla former av övergrepp mot och mellan barn och ungdomar.

Läs sidorna 8-10 i Grundmaterialet Trygga möten

För att beskriva stämningen på en arbetsplats eller i en förening, används ibland uttryck som: ”Här är det högt i tak” eller ”Stämningen är rå men hjärtlig”. ”Högt i tak” brukar betyda att man är välkomnande och tillåtande. Frågan är bara vad som tillåts!?

Fundera på:

- Vad har ni för jargong i er förening?
- Hur kan du som ledare agera för att vara en bra förebild i verksamheten?
- Vilken typ av kompetenser tycker du att en bra ungdomsledare behöver?
- Förekommer det kränkande behandling eller mobbning i din förening?
- Har du koll på vad som händer i föreningslokalen, omklädningsrummet, tältet, patrullyan?

Diskutera...

Diskutera fallbeskrivningarna gruppvis eller två och två. Berätta vad ni kom fram till.

Förslag på fall att diskutera:

5. Innebandyturnering

Några av tonårstjejerna i din grupp är ganska gapiga, stöddiga och lite småfräcka men i allmänhet schysta. Vid innebandyturneringen i distriktet är, stämningen rå men hjärtlig fast några gånger hajar du till, mest när en av tjejerna gastar till en av killarna – din jävla bög vad gör du? Du hajar till, för att du vet att han är homosexuell. Några sekunder blir det alldeles tyst sen fortsatte sorlet, tjejen är röd i ansiktet men gör ingen ansats till att be om ursäkt.

- Vad gör du som ledare?
- Hur troligt är det att detta händer i verkligheten?
- Hur förebygger man?

9. Bad

Dagens vandring har varit lång och svettig, när tonåringarna kommer fram till övernattningsplatsen som ligger vid en sjö är det bad som gäller. Två killar ropar vi ”näckar” och ingen bland deltagarna protesterar högt. Nu håller alla på att klä av sig, och några ser sig lite frågande omkring.

- Vad gör du/ni som ledare?
- Hur troligt är det att detta händer i verkligheten?

Att tänka efter före...

Diskutera...

hur ni vill ha det/hur det fungerar i er förening runt till exempel:

- Ensamma ledare
- Fotografering
- Föreningens hemsida
- Bad/bastu/nakenhet
- Finns det kränkande lekar/ceremonier?

En policy beskrivs i Nationalencyklopedin som: ”grundprinciper för ett företags eller en organisations handlande allmänt eller i visst avseende.”

- Finns det en policy i föreningen för hur vi hanterar den typen av situationer ni precis diskuterat?
- Behöver vi dokument som innehåller våra policies för föreningen?

Internet...

Titta gärna på er egen och andra föreningars hemsidor på Internet. Hur ser dessa ut? Uppfyller de kraven som beskrivs i grundmaterialet under rubriken ”Föreningen på nätet” (sid. 9).

Förslag på fall att diskutera:

3. Distriktsläger

Det är distriktsläger och i ”byn” med tonåringar är det full rulle. Det är många tonåringar och ganska många ledare, i varierande åldrar. Stämningen är bra och alla ”älskar varandra”. Vid badet har du sett att en av ledarna ofta fotograferar och det är det i och för sig många som gör, men den här killen verkar mest intresserad av att fota de lättklädda tjejerna, ofta de som är topless. Tjejerna verkar inte bry sig om att han fotograferar, utan verkar mer vara ”stolta” över att bli fotograferade. Du känner ett visst motstånd, är det verkligen rätt att fota tjejerna så lättklädda, de är unga och under 18? Dessutom är det så mycket snack om bilder som läggs ut på nätet? Men man ska väl inte misstänka sina ledarkamrater?

- Vad gör du?
- Hur troligt är det att detta händer i verkligheten?
- Hur förebygger man?

4. Bad

Försommarens övernattning med 8 till 10 åringar genomförs i en stuga vid en fin insjö. Lördag eftermiddag efter ett spår i skogen som var långt vill barnen bada och det vill ni ledare också. En pappa som varit med ganska mycket under terminen säger till barnen att de behöver inte ha badkläder på sig, det blir naturligare då. Han säger att i hans familj badar alla alltid nakna. Ni andra ledare känner er villrådigt och tittar på varandra

- Hur gör ni och vad säger ni?
- Hur troligt är det att detta händer i verkligheten?
- Hur förebygger man?

8. Fotografering

En av deltagarna i friluftssarrangemanget är en schyst kille som är en hängiven fotograf och alla ser fram emot att få se hans bilder. Fast ni ledare börjar fundera om han inte fotograferar lite väl ofta i sammanhang

där man badar eller där tjejerna är topless. Ingen deltagare tycks bry sig om detta men ni ledare känner er lite obekväma med allt fotograferande. Vad ska han med alla bilder till?

- Vad gör ni?
- Hur troligt är det att detta händer i verkligheten?
- Hur förebygger man?

Rekrytering...

Är det så att frivilligheten är så uppskattad att man inte ens intervjuar ledare som önskar börja arbeta i våra föreningar?

Myter om...

- Det är oftast främlingar som begår övergrepp mot barn
- Kvinnor utsätter inte barn för övergrepp

Vem utsätter barn för misshandel och sexuella övergrepp?

85 procent av alla barnmisshandelsfall sker i hemmet.

Förövaren är vanligen en man – 72 procent,
men inte sällan en kvinna – 28 procent.

Sexuella övergrepp sker i hälften av fallen i hemmet, men även skolan med sina 13 procent är en vanlig brottsplats.

Kvinnor är skyldiga till 9 procent av övergreppen/ofredandet.

Vart fjärde övergrepp utförs av en jämnårig. (BRIS-rapporten 2004)

Diskutera...

- Hur kan föreningen vara säker på att man rekryterar säkert?
- Hur introduceras nya ledare?
- Vilka krav kan man ställa på nya ledare?

Studietimme 5 Att samtala med barn

”Vem ska man gå till och prata? Det kommer aldrig att finnas någon som lyssnar. Någon som verkligen bryr sig. Ingen har tid att lyssna.”

(citat från www.bris.se)

Läs sidorna 13-14 i Grundmaterialet.

Våga berätta

När barn väljer att dela ett förtroende är det ofta del av en lång process. Det finns hinder som verkar oöverstigliga innan de vågar berätta.

- Misshandlade barn tror ofta att det är deras eget fel.
- Ofta har barnet hotats eller mutats till tystnad.
- Barnet kan ha försökt visa utan att säga något.

Våga lyssna

Det är en konst att samtala med barn om svåra saker. Det finns hinder för att bemöta och lyssna på utsatta barn. Här följer några exempel på hinder.

- Det är svårt att se situationen ur barnens perspektiv. Vuxna identifierar sig med föräldrar och vuxen-världen.
- Det är lätt att söka andra förklaringar till det man ser eller hör.
- Att tvingas inse att ett barn far illa är smärtsamt.

”Ljuger barn om övergrepp? En socialarbetare fick frågan och svarade: Ja, ofta - de säger att det inte har hänt, när det har hänt.” (citat från Ecpats skrift Upp till ytan, 1999)

Övning:

En flicka sitter på en bänk utanför lokalen och gråter. En ledare ser henne och tar in henne i ett rum. Hon frågar om hon gjort sig illa, men flickan skakar på huvudet och säger ”Nej... det är nåt hemma” och tillägger att ”mamma blir ledsen”. Flickan får bara fram enstaka ord eller meningar och ledaren hjälper henne genom att ta upp problem som tonåringar kan ha. ”Nej det är det inte”, svarar flickan. ledaren frågar om pappa också blir ledsen men flickan skakar på huvudet.

När hon frågar ”tycker du om din pappa” ruskar flickan nekande på huvudet. Ledaren låter en lång stund gå under tystnad och till slut säger flickan, ”förstår du inte?”

”Jo” säger ledaren, ”jag tror det, men jag vill att du själv skall säga vad det är. Är det något som händer mellan dig och din pappa?” ”Ja”, säger flickan, jag bara tänker på det.” (Bearbetat från en uppsats vid lärarprogrammet i Kalmar. 2004.)

Analysera ovanstående text med hjälp av sidorna 13-14 i Grundmaterialet: ”Att samtala med barn”. Skulle du gjort på något annat sätt?

Övning:

Jobba i mindre grupper eller två och två. Formulera med hjälp av ovanstående text ett samtal mellan en ledare och ett barn. Använd sidorna 13-14 i grundmaterialet ”Att samtala med barn” som stöd.

Alternativ till ovanstående övning:

En kille på min skola är taskig mot mig. Om jag säger till honom så blir han jättearg. Han kallar mig ibland hora eller andra saker som jag blir ledsen för. Han fattar inte att jag blir ledsen. Ingen i skolan gör nåt. Jag har pratat med min lärare men han säger att jag inte ska bry mig om honom.

Tvärtomövning

Formulera dialogen med så många fel som möjligt. Alltså, hur skall man verkligen inte göra. Spela upp scenen för de övriga i studiecirkeln. Därefter hjälps ni åt att vända på dialogen och rätta till felen.

Förslag på fall att diskutera:

10. Ett förtroende

Som ledare har du fått en särskilt bra relation till en av deltagarna, en 16 årig kille som är trevlig och schyst men rätt försiktig. En kväll anförtror han dig att han är ordentligt mobbad i skolan och att det faktiskt förekommer mobbning även i ungdomsgruppen som han är med i, fast det är inte alls i samma grad som i skolan. Han tror att han är homosexuell och en del av mobbningen handlar om just sexualitet.

- Vad gör du?
- Hur troligt är det att detta händer i verkligheten?

Förslag på andra övningar:

Träna aktivt lyssnande. Jobba två och två, eventuellt kan en tredje person fungera som observatör.

”Att lyssna är svårt, för det kräver så mycket av inre styrka att vi inte längre har behov av att hävda oss genom att föreläsa, argumentera, påstå och förklara. Goda lyssnare har inget inre behov av att framhäva sig själva. Vi är fria att ta emot, att välkomna att acceptera. Att lyssna är mycket mer än att låta någon annan tala medan man väntar på sin chans att svara. Att lyssna är att ägna all uppmärksamhet åt andra och ta emot dem i sitt hjärta. Det fina med lyssnandet är att de som man lyssnar till börjar känna sig accepterade, tar sina egna ord mer på allvar och upptäcker sitt sanna jag.” (från UDL-materialet för Vuxendialog, Sensus 2002)

Under ett samtal: växla från att lyssna aktivt till att demonstrativt inte bry sig om vad den andre säger. Hur känns det att inte bli lyssnad på?

Diskutera...

Hur finner man som ledare tiden till att lyssna på alla barn?

Studietimme 6 Anmäla eller inte anmäla

När man går in som ledare i en verksamhet är det inte troligt att man ens reflekterat över risken att behöva hantera situationer som innefattar misstankar om övergrepp. Med ledarskapet följer dock ett ansvar och därför är det viktigt att skaffa sig kunskap och en handlingsberedskap för att möta dessa situationer.

Läs sidorna 11-12 och 15-16 i Grundmaterialet samt de Förslag till handlingsplaner som finns beskrivna i Grundmaterialet på sidorna 18, 20 och 22..

Läs också: ”En hjälp till dig som anar...” som finns att beställa eller ladda ner från Bris webbsida.

Trygga kortet (För Scouterna och SMU)

Till din hjälp som ledare eller funktionär finns en vikfolder som kallas för ”Trygga kortet”. Trygga kortet kan du ha med dig i bröstfickan eller plånboken. Kortet fungerar som en snabb vägledning till hur du bör agera i situationer som rör övergrepp. Trygga kortet beställer man via sin organisation.

Anmäla eller inte anmäla

I osäkra beslutssituationer löper man två typer av risker:

- man kan missa barn som verkligen far illa,

eller

- man kan anmäla barn fastän de egentligen inte är drabbade.

Diskutera

Vad blir konsekvenserna för barnet/ledaren/familjen, utifrån de risker som beskrivs ovan?

Övning...

Välj några fallbeskrivningar och försök beskriva hur du/ni som ledare agerar i de olika situationerna.

Arbeta i grupper om 2-4 personer och redovisa för varandra.

Använd Trygga kortet som vägledning. I grundmaterialet finns det förslag till handlingsplaner som också kan vara till hjälp.

Förslag på fall att diskutera:

1. Läger utomlands

Föreningen har ett utbyte i England och efter lägret är det familjevistelse. Det är en stor förening som är värd och den har fixat så att alla ledare och ungdomar får var sin familj att bo hos. Vid en gemensam samling en kväll anförtror sig Lisa 13 år för en ledare och berättar att pappan i familjen hon bor i ”tafsat” på henne, hon tycker det är obehagligt och är lite rädd inför kvällen. Dessutom bjöd familjen (pappan) henne på alkohol och det var svårt att stå emot.

- Vad gör du/ni som ledare?
- Hur troligt är det att detta händer i verkligheten?
- Hur förebygger man?

6. Ny ledare

Den nya ledaren i teamet har blivit häftigt förälskad i och ”stöter” på en av tjejerna som är 17 år, detta är uppenbart för de flesta. Men tjejen verkar inte intresserad utan snarast besvärad och har talat med sina kompisar om att det är ”jobbigt”.

- Är detta ett problem?
- Vad gör ni andra i teamet?
- Hur troligt är det att detta händer i verkligheten?
- Hur förebygger man?

12. Övernattning

Vid en övernattning i föreningen mötte en kvinnlig ledare sin yngre manliga ledarkamrat på väg in i flickornas sovsal mitt i natten, flickorna är i åldern 10 – 12 år. Ledaren kan inte förklara varför han var på väg in till flickorna och försöker med olika bortförklaringar som inte verkar rimliga i den kvinnliga ledarens öron.

- Vad skall den kvinnliga ledaren göra?
- Hur troligt är det att detta händer i verkligheten?
- Hur förebygger man?

Att förbereda inför studietimme 7-9

Ta reda på om din förening har några policydokument, kris- eller handlingsplaner.

Har ditt förbund eller organisation någon uttalad policy?

Var uppmärksam när du läser tidningen. Försök samla på dig några relevanta tidningsartiklar att använda som diskussionsunderlag till kommande träffar.

Trygga kortet (text): (Används av Scouterna och SMU)

Det goda ledarskapet - Trygga möten!

Scouterna och SMU vill att medlemmarna skyddas mot alla former av övergrepp.

Kortet är en etisk vägledning i det goda ledarskapet för dig som är ledare. Ha det alltid med dig!

I det goda ledarskapet bör du:

- Behandla alla rättvist och med respekt.
- Föregå med gott exempel.
- Ge tid för samtal när barn/ungdomar vill prata.
- Vara modig och säga ifrån om du ser något som inte känns okej och uppmuntra andra att göra samma sak.
- Vara varsam med barns/ungdomars känslor.
- Komma ihåg att andra kan misstolka dina handlingar, hur oskyldiga de än må vara.
- Se till att vara mer än en ledare närvarande vid aktiviteter eller se till att ha andra inom hör- och synhåll.
- Vara försiktig med beröring i känsliga situationer, t ex när någon berättar något för dig i förtroende.

Var extra uppmärksam på :

- Hur du genomför olika ceremonier och riter (t ex invigningsceremonier).
- Vilka lekar som kan uppfattas förnedrande (t ex klädlina).

I det goda ledarskapet ska du inte:

- Ha verbal eller fysisk olämplig kontakt med andra
- Dra förhastade slutsatser om andra utan att först kontrollera fakta.
- Ha favoriter bland deltagarna.
- Försätta dig själv i en situation gentemot unga som inte är acceptabel (t ex flirt, kärleksförhållande, okontrollerad ilska.)
- Använda gliringar och skämtsamma kommentarer som kan misstolkas.
- Låta en misstanke om övergrepp gå förbi. Ta alltid en sådan misstanke på allvar.

Risk för övergrepp och oskyldiga anklagelser kan finnas i alla sammanhang!

Vad ska jag göra om något händer.....

Om barnet själv berättar:

- Tro på det barnet berättar under samtalet. Värdera inte, förhåll dig så neutral som möjligt, uppmuntra, ställ inga ledande frågor. Ge inga löften om tystnad eller lösningar.
- Efter samtalet, skriv ner vad barnet berättat och skriv din tolkning av vad som hänt, hur du agerat. Diskutera med kår/föreningsordförande hur ni ska gå vidare.
- Under alla förhållanden är barnets säkerhet av yttersta vikt och går före all annan hänsyn.

Om du misstänker att någon far illa utanför er verksamhet:

- Under alla förhållanden är barnets säkerhet av yttersta vikt och går före all annan hänsyn.
- Skriv ned vad du sett/hört och hur du agerat.
- Diskutera med kår/föreningsordförande hur ni ska gå vidare.

Om någon i verksamheten (ledare)misstänks/anklagas för övergrepp:

- Samtala med kår/föreningsordföranden och/eller en ledarkamrat du kan lita på om vad som väckt dina misstankar eller vad du fått berättat för dig.
- Skriv tillsammans ned vad ni sett/hört och hur ni agerat.
- Kom ihåg att under alla förhållanden är barnets säkerhet av yttersta vikt och går före all annan hänsyn. Döm inte någon på förhand.
- Polisanmäl omedelbart händelsen gemensamt (kår/föreningsordföranden och du) om det rör sig om en brottslig gärning.

Du får inte undersöka eller utreda själv! Anmäl alltid misstanke om övergrepp till socialtjänsten eller polisen!

Mer information finns på www.scout.se/uppdraget

Avsnitt 3

Är vi förberedda? Att tänka på allt...i förväg...

Inledning

Att skapa en handlingsplan är en del i processen att medvetandegöra och reducera riskerna för att barn, ungdomar och ledare skall råka illa ut. Det innebär, som ett första steg, att göra en riskanalys för just din förening. Riskanalysen bör sedan utmynna i direkta åtgärder och hjälpmedel i form av policies för verksamheten, för att förebygga och reducera riskerna. Handlingsplanen är ett verktyg för hur man agerar om det trots allt händer något. Man får en möjlighet att tänka efter före.

Det finns dock en risk med handlingsplaner och policydokument. De tenderar ofta att bli hyllvärmare, gamla dammiga pärmar som ingen någonsin tittar i. Det är viktigt att hålla planerna levande och uppdaterade. Ledare i föreningen måste vara insatta i hur man använder handlingsplanerna. Ett sätt att uppnå detta är att alla känner delaktighet i processen. Genom delaktighet från ledarna blir planerna accepterade. Planerna bör också innehålla korta faktaavsnitt om ämnet så att man kan friska upp minnet då och då.

I grundmaterialet finns förslag på handlingsplaner för tre typer av situationer:

- Vid misstanke om övergrepp mot barn.
- Vid misstanke om, eller om någon (ledare) i verksamheten anklagas för övergrepp.
- Vid misstanke om sexuella övergrepp där både förövaren och offret är barn.

Dessa handlingsplaner är färdiga förslag men bör modifieras för att passa just din förenings verksamhet och organisation. De kan också behöva kompletteras med lokala telefonnummer. Om din organisation har en policy kan handlingsplanen behöva anpassas även efter den.

De två avsnitt som ni hittills genomfört skrapar bara på ytan och innehåller det viktigaste för dig och din förening. Ni kan också välja att fortsätta att fördjupa er i något ämne eller att utveckla de kunskaper ni redan inhämtat. Även här rekommenderar vi studiecirkelformen men det är naturligtvis möjligt att fortsätta på egen hand.

Syfte med avsnitt 3

Att skapa eller revidera föreningens handlingsplan mot övergrepp.

Att göra dig som ledare uppmärksam och delaktig i processen för en handlingsplan.

Mål med avsnitt 3

Deltagaren skall efter träffarna ha kunskap om föreningens policy och hur handlingsplanen ser ut i föreningen.

Du ska känna färdighet att agera i olika situationer med hjälp av föreningens handlingsplan.

Rekommenderad tidsåtgång

3 x 45 minuter

Studietimme 7 Behöver vi en handlingsplan?

Läs sidorna 18-22 i Grundmaterialet.

Policy och Handlingsplaner, behöver vi dessa?

Det är viktigt att komma ihåg att de flesta personer inom ideell verksamhet är vanliga människor utan formell utbildning. Vi gör så gott vi kan och det vi tror är bäst utifrån vår kompetens.

Policydokument kan då skapa de ramar som säkrar verksamheten i föreningen och fungera som en kompass för hur man bör förhålla sig i vissa situationer.

Handlingsplaner kan vara en hjälp att inte missa något i en stressad och utsatt situation.

Diskutera:

Med utgångspunkt i de policydokument och handlingsplaner som ni hittat i er förening:

Är dokumenten uppdaterade?

Utifrån de diskussioner ni hade i avsnitt 2: Förebyggande arbete. Behöver era policydokument förnyas och hur förankrar man detta i föreningen.

Hittar ni inga policydokument sedan tidigare i er förening kan ni fundera på hur ni kan verka för att arbetet med detta kommer fram till er förenings styrelse.

Övning

Diskutera vilken handlingsplan i grundmaterialet som passar in på dessa tre fall.

Allt började med att en tjej och en kille "busar" på en soffa i föreningslokalen. Han sitter på tjejens mage och låser fast hennes armar med sina ben samtidigt som han kittlar henne. Under tiden detta pågår kommer tre andra killar in i rummet. Därefter händer något som tjejen upplever som mycket obehagligt. De tre nytilkomna killarna drar ner hennes jeans och försöker, som tjejen upplever det, föra upp något slags föremål i hennes underliv. Två yngre flickor som reagerat på flickans skrikande och tittat in genom dörren till lokalen, hämtar en ledare som avbryter det hela. Ledaren försöker trösta flickan samtidigt som han rasande skäller ut killarna.

Förslag på fall att diskutera:

2. Sommarläger

Sommarlägret börjar dra sig mot sitt slut, alla har haft det jättebra men tycker ändå att det skall bli skönt att åka hem, särskilt de yngre som är på sitt första läger. Nästan alla föräldrar har hälsat på vilket var kul och många uttryckte också sitt tack till ledarna som ställer upp och fixar läger på sin fritid. Nästan alla visade sin tacksamhet, ett undantag var Johans föräldrar som inte var på besök så länge men som hann "klaga" en hel del, både på maten och på sin son. Det var nästan lite genant när pappan nästan skällde på Johan för att han inte hade ordning på sina saker, ledaren som var intill gick in och försvarade Johan och försökte förklara att det inte är så lätt att hålla ordning i ett trångt tält. Fast mest konstigt var att Johan anmälde sig och ville gå och bada strax innan föräldrarna kom, han verkade inte längta efter dem. Och nu när det snart är hemresa verkar han deppig och på dåligt humör. Ledarna hade talat om Johan vid "nattfi-kat" och undrat hur han egentligen har det, han ser ofta ganska "sliten" ut när han kommer till dom vanliga mötena, kläderna är ofta sjaskiga och kostiga blåmärken har han också ibland – han säger ofta att han åkt omkull med cykeln och så dröjer han sig alltid kvar efter mötena även när det blir sent.

- Vad ska/kan ledarna göra?
- Hur troligt är det att detta händer i verkligheten?
- Hur förebygger man?

11. Sexuellt övergrepp

Ordförande får kännedom om att en av ledarna i föreningen är misstänkt för sexuella övergrepp på små barn på sitt jobb som förskollärare. Han misstänks också för att ha barnpornografi i sin dator. Vid anställningen på dagis krävdes registerutdrag och han var ostraffad.

Killen är på sin fritid ledare i föreningen. Han misstänks inte för att ha genomfört övergrepp i föreningen, övergreppen har skett på yngre barn än de som finns i föreningen.

- Vad gör föreningen?
- Hur troligt är det att detta händer i verkligheten?
- Hur förebygger man?

Efter rättegång döms han för barnpornografi och övergrepp.

15. Provokationer

En kvinnlig ledare har under en längre tid känt sig provocerad av några 9-12 åringarna i gruppen. En av killarna vill inte lyssna till henne och sade – jag skiter i vad du säger. Då tappade ledaren kontrollen och gav killen en örfil. Alla blev dödstysta och ingen kom sig för att göra något och barnen försvann iväg. Kvar blev ni ledare som också snart skyndade iväg till olika uppgifter.

- Vad gör du som ledare?
- Ska man tala med barnen om vad som hänt?
- Hur förebygger man?

Diskutera

Skulle någon av dessa situationer kunnat förutses?

Skulle man kunna förebygga dessa situationer med någon form av utbildning eller policy?

Vilket nätverk finns runt er förening som kan hjälpa er att jobba förebyggande och stötta er i frågor som rör övergrepp och kränkande behandling?

Studietimme 8

Jobba med handlingsplanerna

Den här träffen skall ge er en ytterligare möjlighet att testa de handlingsplaner som beskrivs i grundmaterialet på sidorna 18-22.

Övning

Dela in deltagarna i smågrupper (3-4 personer) och ge respektive grupp en fallbeskrivning (olika fall).

Låt grupperna sprida ut sig och diskutera ostört under 10 minuter: Är fallbeskrivningen ett troligt scenario? Har vi någon handlingsplan när det inträffar? Hur gör vi?

Samla grupperna och låt respektive grupp redovisa sitt fall, dvs. hur löd fallet, vad var problemet och deras förslag till lösning.

Ge deltagarna möjlighet att ge återkoppling på varandras fall.

Övning

Diskutera på samma sätt som i övningen ovan de rubriker och tidningsartiklar som användes i avsnitt 1, eller hitta egna relevanta artiklar.

Studietimme 9 Min förenings handlingsplan

Läs sidorna 18-22 i Grundmaterialet och Bilaga 2 i Grundmaterialet "Vanliga frågor".

- Att arbeta med detta i en förening är en ständigt pågående process. Ett enkelt sätt att se på en process är att:
- Se "nuläget". Att i detta fall göra en riskanalys.
- Se målet. Var vill vi vara, och när?
- Se, genomföra och följa upp det första steget mot målet. När man väl tagit de första stegen brukar de andra stegen komma av sig själv.

Riskanalys

När man gör en riskanalys gör man följande steg:

1. Gör en riskbedömning
2. Åtgärda risker som kommit fram
3. Gör en åtgärdsplan

1. Gör en riskbedömning

- Bedöm vilka riskkällor som finns i verksamheten.
- Sammanställ riskerna och bedöm om de är allvarliga eller inte.

Den skriftliga riskbedömningen fungerar som ett underlag i det fortsatta arbetet.

2. Åtgärda risker som kommit fram

Åtgärda de risker som kommit fram och ta alltid först hand om de allvarligaste. Alla risker kan kanske inte undvikas helt. De måste då hanteras på annat sätt, till exempel genom att ledare får särskilda instruktioner, stöd och handledning.

Ni behöver bestämma vem som ska se till att riskerna blir åtgärdade och vem som ska kontrollera de åtgärder som genomförts.

3. Gör en åtgärdsplan för det som inte genomförs genast

Det som inte går att göra omedelbart, tar ni upp i en skriftlig åtgärdsplan.

Planen ska innehålla uppgifter om:

- Åtgärderna
- När dessa ska vara genomförda
- Vem som ska se till att de genomförs

När ni arbetar med att ta fram en riskanalys kan ni gå till väga på två olika sätt. Antingen jobbar ni enligt exemplet med matrisen eller exemplet med väderkartan.

Diskutera i mindre grupper. Försök identifiera risker och situationer i er verksamhet. Börja gärna med någon form av brainstorming där ni, utan att värdera, beskriver riskerna på post-it-lappar. Försök sedan gruppera dessa och sätta rubriker på grupperna. Gå vidare med att bedöma och ge förslag på åtgärder. Redovisa för varandra i den större gruppen.

Exemplet matrisen

Identifierad risk	Bra	Acceptabelt	Bör ses över	Måste ses över	Detta ska vi arbeta med	Ansvarig
Ex: Ensam ledare i gruppen				X	Föräldrar är med varje gång. Föräldramöte vecka 13 för att förklara situationen. Rekrytera fler ledare. Hösten 2006	Avdelningsledare och styrelsen

Exemplet väderkartan

Soligt		Detta fungerar bra: Ex: Vår lokal. Bra insyn, inga skrymslen.
Mulet och regn		Det här måste vi åtgärda: Ex: Vår hemsida
Molnigt		Detta bör åtgärdas: Ex: policydiskussion om jargongen i föreningen.

Diskutera:

Hur förankrar vi vårt arbete i föreningen?

Det vanligaste sättet att dokumentera och göra material tillgängligt för alla är nog att skapa en kris- eller säkerhetspärm, som alla kan komma åt. Är detta det lämpligaste sättet för er? Finns det andra möjligheter?

Vilka kompetensresurser har vi i vår förening? Psykolog? Journalist? Arbetsmiljöombud? Beteendevetare? Polis?

Vem av oss är mest lämpad att tala med media, stötta ledare, tala med föräldrar?

Hur håller vi säkerhetsarbetet levande och uppdaterat?

Utvärdera och gå vidare:

Vi hoppas att du efter att ha genomfört dessa tre studieavsnitt skall:

- Känna att du kan bistå med ett viktigt bidrag i din roll i föreningen, i att skydda barn, ungdomar och dig själv.
- Vara medveten om vad som förväntas av dig som ledare.
- Känna en större trygghet i att agera vid misstanke om övergrepp

Vi tror också att det kan finnas ett behov hos några av er att fortsätta studierna. Det kanske är så att ni behöver jobba vidare med något avsnitt, eller att ni hittat områden som ni vill fördjupa er inom.

Det är även lämpligt att göra en utvärdering av studiecirkeln. Syftet med detta är att identifiera de inslag i cirkeln som ni känner var bra och vilka inslag som ni känner att ni inte fått belysta tillräckligt och vill gå vidare med. Ett annat syfte kan vara att analysera arbetsformerna för era studier. Om det är något ni kan dra lärdom av inför fortsättningen eller vid andra utbildningar.

PMI – utvärdering

Ett förslag på hur ni kan utvärdera ert arbete är att ni använder er av metoden ”PMI”.

PMI, betyder: Plus - Minus - Intressant.

Sätt upp blädderblocksblad med rubrikerna för de nio studietimmarna. Dela in varje blad i tre kolumner: Plus, Minus och Intressant.

Låt deltagarna enskilt eller två och två fundera och sätta upp post-it-lappar med sina synpunkter på blädderblocksbladen.

Plus - det som var bra med träffen - varför du tyckte om den.

Minus - Det som var dåligt med träffen - varför du inte tyckte om den.

Intressant - Det som var intressant med träffen - det som varken är bra eller dåligt, men värt att ställa frågor kring, ta reda på mer om.

Utvärdera kort, tillsammans, Plus och Minus. Vad kan ni lära er av detta?

De lappar som finns i kolumnerna; Intressant. Ser ni något mönster? Finns det några områden som ni skulle vilja fördjupa er inom eller komplettera? Eller, finns det några områden som ni tycker har glömts bort?

Nu är det upp till er att bestämma hur ni vill fortsätta med arbetet.

Lycka till!